

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Piotr Stępnia, Monika Urbaniak

Wybrane problemy prawa medycznego
na tle aktualnej sytuacji społecznej
i oczekiwań w zakresie ochrony zdrowia

Poznań 2017

Recenzent

prof. dr hab. Jacek Wysocki

Skład, łamanie i projekt okładki

Bartłomiej Wąsiel

Korekta

Barbara Błażejczak

Copyright © by Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu,
Poznań 2017

ISBN 978-83-7597-326-6

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO
IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU
ul. Bukowska 70, 60-812 Poznań
www.wydawnictwo.ump.edu.pl

Ark. wyd. 12,5. Ark. druk. 14,1.
Format B5. Zam. nr 253/17.
Druk ukończono w grudniu 2017.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	
Słowo od autorów	5

CZĘŚĆ I

ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Rozdział 1.	
Sytuacja społeczno-ekonomiczna różnych grup społecznych w Polsce a dostęp do świadczeń medycznych	11
Rozdział 2.	
Aktualne wyznaczniki sytuacji zdrowotnej polskiego społeczeństwa i związane z nią oczekiwania społeczne	35
Rozdział 3.	
Działalność lecznicza a potrzeba znajomości zagadnień prawa medycznego	61

CZĘŚĆ II

PRZEGLĄD WYBRANYCH PROBLEMÓW PRAWNYCH ZWIĄZANYCH Z UDZIELANIEM ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH

Rozdział 4.	
Najważniejsze regulacje prawne w zakresie działalności leczniczej i organizacji służby zdrowia	83
1. Wprowadzenie	83
2. Działalność lecznicza i jej rodzaje	85
3. Minister Zdrowia	86
4. Rola i zadania Narodowego Funduszu Zdrowia w systemie ochrony zdrowia	87
5. Rola jednostek samorządu terytorialnego w systemie ochrony zdrowia	90
Rozdział 5.	
Legitymacja procesowa personelu medycznego i pacjentów w sprawach odszkodowawczych	93

Rozdział 6.	
Odpowiedzialność cywilna i karna osób wykonujących zawód medyczny w zależności od stosunku zatrudnienia	105
Rozdział 7.	
Prawna odpowiedzialność podmiotów leczniczych za szkody związane z ich działalnością	133
1. Pojęcie szkody	133
2. Błąd medyczny	135
3. Odpowiedzialność podmiotów leczniczych za zobowiązania	137
Rozdział 8.	
Prawa pacjenta oraz ich realizacja w zależności od wieku i stanu zdrowia psychicznego. Zgoda na zabieg i terapię medyczną	141
1. Prawa pacjenta jako prawa człowieka	141
2. Zgoda pacjenta na zabieg i terapię medyczną	142
3. Zgoda pacjenta małoletniego	144
4. Oświadczenia <i>pro futuro</i> w prawie polskim	148
PODSUMOWANIE	
Uwagi i zalecenia dla podmiotów leczniczych oraz personelu medycznego związane z prawnymi aspektami udzielania świadczeń zdrowotnych	151
ŹRÓDŁA	
Literatura	161
Dokumenty, informacje dostępne w Internecie	167
Piśmiennictwo dostępne w Internecie	168
Akty prawne przywoływane w pracy	169
Najważniejsze orzecznictwo cytowane w pracy	170

WSTĘP

Słowo od autorów

Niniejsza publikacja została przygotowana z myślą o szerokim gronie Czytelników, a więc nie tylko o osobach wykonujących zawody medyczne, lecz o wszystkich zainteresowanych szerszym kontekstem ochrony zdrowia w Polsce pierwszych dekad XXI wieku. Praca ma charakter interdyscyplinarny, co oznacza, że zagadnienia prawne są w niej prezentowane na tle bardziej ogólnego kontekstu zagadnień związanych z ekonomiczno-społecznymi aspektami i predyktorami ochrony zdrowia Polaków. Z tego też powodu została podzielona na dwie części. Pierwsza obejmuje zagadnienia wprowadzające do analiz prawnych, a więc przegląd aktualnych wyznaczników sytuacji zdrowotnej społeczeństwa polskiego, omówienie złożonego kompleksu uwarunkowań narodowego systemu świadczenia usług medycznych, druga – przegląd wybranych zagadnień prawnych. Koncentruje się on wokół problemów szeroko pojętego prawa medycznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego praktycznych aspektów. W publikacji znajdują się zatem zagadnienia zarówno z zakresu publicznego prawa medycznego, jak i związane ze sferą prywatnego prawa medycznego.

Prawo medyczne ulega od kilkunastu lat stałej ewolucji. U źródeł zmian legislacyjnych leży potrzeba dostosowania przepisów prawa do rozwoju medycyny, powodującego złożoność procesów diagnostyki i terapii. Reformom podlega również system ochrony zdrowia; proces ten towarzyszy m.in. obecnie prowadzonym reformom: szkolnictwa i emerytalnej. Związane to jest z próbą zoptymalizowania systemu, której podjęcie jest konieczne ze względu na niż demograficzny i wydłużanie średniej życia, a więc czynniki mające duży wpływ na ocenę sytuacji zdrowotnej społeczeństwa. Obecnie prowadzone prace legislacyjne skierowane są na przyjęcie w Polsce w miejsce obecnie funkcjonującego od lat 90. ubiegłego wieku systemu ubezpieczeniowego, systemu zaopatrzeniowego, finansowanego z budżetu państwa.

Zadanie ochrony zdrowia należy do najważniejszych wyzwań współczesnego państwa. Przedmiotem prawa wynikającym z art. 68 *Konstytucji RP* jest właśnie ochrona zdrowia. Prawo to, zaliczone do kategorii praw socjalnych, stanowi jedno z najważniejszych praw człowieka. Z prawa tej kategorii należy korzystać bez względu na jakiegokolwiek kryteria. Analizując zagadnienie niwelowania społecznych nierówności w zdrowiu, a więc w dostępie do jego ochrony, autorzy podjęli się analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej różnych grup społecznych w Polsce.

Od lat wśród korzystających ze świadczeń opieki zdrowotnej pacjentów obserwuje się wzrost świadomości prawnej dotyczącej przysługujących im w przypadku wystąpienia tzw. błędu w sztuce medycznej praw. U źródeł tego zjawiska leży kilka przyczyn, do których należy zaliczyć nie tylko zwiększoną świadomość ubezpieczeniową pacjentów, ale również nagłaśnianie tego typu spraw przez media czy też ułatwiony dostęp do wyspecjalizowanych, profesjonalnych pełnomocników. Zjawisko to przekłada się na wzrost ilości roszczeń pacjentów. Ustawodawca, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom pacjentów i częściowo rozwiązując problem, ustawowo wprowadził alternatywny sposób dochodzenia roszczeń z tytułu tzw. zdarzeń medycznych do wojewódzkich komisji do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych. Obecnie od decyzji poszkodowanego pacjenta zależy, w jakim trybie będzie on dochodził odszkodowania i zadośćuczynienia – czy przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych, czy też na drodze sądowej. W tym kontekście należy podkreślić, że aktualnie trwają prace ustawodawcze nad ustawą o jakości w ochronie zdrowia i bezpieczeństwie pacjenta, dotyczące ograniczania negatywnych skutków oraz kosztów związanych z występowaniem zdarzeń niepożądanych w medycynie. Intencją ustawodawcy jest wprowadzenie systemu monitorowania zdarzeń niepożądanych.

Na podstawie zgromadzonej i omówionej literatury, a także prezentacji praktyki orzeczniczej podjęto zatem w pracy próbę analizy i odniesienia tych zagadnień do aktualnej sytuacji społecznej oraz oczekiwań społeczeństwa w zakresie ochrony zdrowia. Autorzy opracowania uznali to za celowe z uwagi na zmieniającą się w wyniku transformacji ustrojowo-ekonomicznej po roku 1989 stratyfikację społeczną, a także nowe zasady dostępu do usług zdrowotnych. Obecnie określa je w dużej mierze zmodyfikowana struktura i organizacja tzw. podmiotów leczniczych (dawniejsze zakłady opieki zdrowotnej), w szczególności zaś dynamiczny rozwój sektora prywatnego, w którym pojawiają się nowe formy instytucjonalne. Innym kształtującym ten dostęp, omawianym w pracy czynnikiem jest rosnąca stopniowo zamożność społeczeństwa polskiego, przy jednoczesnym, wyraźnym zróżnicowaniu sytuacji materialno-ekonomicznej poszczególnych grup i warstw społecznych, a także utrzymujących się obszarach biedy. Zdaniem autorów tej publikacji dynamika ta i fenomen rozwojowy powinny być uwzględnione przy analizie aktualnych rozwiązań prawnych w dziedzinie ochrony zdrowia. Takie więc ogólne założenie przyświecało nam podczas redagowania tekstu tej książki, a także opracowywania jej układu formalnego.

Mamy nadzieję, że niniejsza książka będzie pomocna i przydatna dużemu gronu osób zainteresowanych analizą zasad organizacji ochrony zdrowia w Polsce, szerokiego kontekstu jej uwarunkowań, a także zasad odpowiedzialności prawnej poszczególnych podmiotów występujących na rynku ochrony zdrowia. W założeniu też powinna służyć jako pomoc dydaktyczna dla studentów różnych kierunków i specjalizacji nie tylko medycznych, lecz także pokrewnych, a nawet nieco bardziej odległych, np. prawnych i społecznych (pedagogika, psychologia,

socjologia, prawo). W tym ostatnim kontekście należy zaznaczyć, że w pracy uwzględniono stan prawny na dzień 30 czerwca 2017 roku.

Na koniec autorom pozostaje jeszcze miły obowiązek podziękowania recenzentowi pracy, prof. dr. hab. Jackowi Wysockiemu, za przygotowanie recenzji wydawniczej i wszystkie zgłoszone w niej uwagi oraz wnioski. Staraliśmy się je możliwie najpełniej uwzględnić. Zdajemy sobie jednak sprawę z tego, że proces ulepszania w zasadzie nie kończy się nigdy. Tak więc, jeśli pomimo stosownych korekt pewne usterki pozostały, obciążają one wyłącznie autorów. Taka jednak jest specyfika procesu autorsko-wydawniczego.

Piotr Stępniaak, Monika Urbaniak

Poznań, 25 października 2017 r.